

พุทธจริยธรรมครอบครัวในทิศ 6 กับสังคมไทยยุคดิจิทัล

FAMILY BUDDHIST ETHICS IN THE 6 DIRECTIONS AND THAI SOCIETY IN THE DIGITAL TIME

พระปัญกร ปญญารโ (จันทร์ประแดง)

PhraPanyakorn Panyataro (Chanpradaeng)

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

E-mail: Crubanoom@gmail.com

ได้รับบทความ: 9 กันยายน 2565; แก้ไขบทความ: 20 พฤศจิกายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 21 พฤศจิกายน 2565;

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพุทธจริยธรรมครอบครัวในทิศ 6 กับสังคมไทยยุคดิจิทัล ผลการศึกษาพบว่า พุทธจริยธรรม กล่าวคือหลักธรรมที่ควรประพฤติในพระพุทธศาสนาเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้ยึดถือปฏิบัติต่อกันได้อย่างถูกต้อง ในทิศ 6 ได้อธิบายและความสำคัญกับบุคคลประเภทต่างๆ อยู่รอบตัวเรา เปรียบเสมือนทิศทั้ง 6 สังคมไทยยุคดิจิทัล กล่าวคือสังคมที่มีความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ หรือขาดการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง จึงเกิดปัญหาต่างๆ เช่น การหย่าร้าง การเด็กถูกทอดทิ้ง เป็นต้น แม้ว่าครอบครัวจะเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในสังคม ที่มีส่วนในการปลูกฝัง ค่านิยม ถ่ายทอดวัฒนธรรม และแนวคิดต่างๆ แต่จริงแล้วตามหลักพระพุทธศาสนาได้อธิบายคำสอนเรื่องทิศ 6 ที่พึงปฏิบัติต่อกัน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรัตถิมทิศ ได้แก่ บิดาและมารดา ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิด และให้ความอุปการะเรตั้งแต่แรกเกิด บุตรและธิดาจึงควรให้ท่านอยู่ในทิศเบื้องหน้า ปฏิบัติต่อท่านด้วยการเลี้ยงดูแล ช่วยการงาน ประพฤติตนเป็นทายาทที่เหมาะสม เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ และปจฉิมทิศ ได้แก่ สามเณรและภรรยา ผู้มีบทบาทในการสนับสนุน เกื้อกูลและให้กำลังใจแก่กัน หากมีบุตรและธิดาเป็นกำลังเสริมให้กัน สามเณรภรรยาไม่ควรดูหมิ่น และนอกใจ ส่วนภรรยาไม่ควรนอกใจ ดูแลการงานในบ้านให้เรียบร้อย และช่วยรักษาทรัพย์สมบัติ ดังนั้นสังคมไทยยุคดิจิทัล ควรนำหลักพุทธจริยธรรมมาเป็นแนวทางการสร้างครอบครัวที่อบอุ่นต่อไป

คำสำคัญ: จริยธรรมครอบครัว, ทิศ 6, สังคมไทย, ยุคดิจิทัล

Abstract

This article aims to study Buddhist family ethics in the sixth direction and Thai society in the digital era. The results showed that Buddhist Ethics, that is, the principles that should be practiced in Buddhism for family members to adhere to and treat each other properly. around us It is like the 6 directions of Thai society in the digital era. That is to say, a society that is more materialistic than spiritual. or lack of applying Buddhist principles to practice properly This leads to problems such as divorce, child neglect, etc. Although the family is the smallest unit in society. that has contributed to the cultivation of values pass on culture and concepts But in fact, according to Buddhism, the teachings on the six directions should be practiced with each other. and can be used in daily life In particular, the Puratthimathi, which is the father and mother, who gave birth to and support us from birth Sons and daughters, therefore, should put you in the front direction. Treat you with care, help with work, behave as the right heirs. When you pass away, make merit and dedicate the merits to me and the last one is husband and wife who play a role in supporting. support and encourage each other If there are sons and daughters to support each other Husbands should honor their wives. Do not disrespect and be unfaithful, and the wife should not be unfaithful. Take care of the work in the house. and help preserve the property Therefore, Thai society in the digital era should continue to adopt Buddhist ethics as a guideline for creating a warm family.

Keywords: Family Ethics, Six directions, Thai Society Digital age.

บทนำ

การเกี่ยวข้งกันของผู้คนในสังคม จนก่อให้เกิดการรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์ต้องการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก็เพื่อประโยชน์ของการดำรงชีวิตในด้านต่างๆ ก่อให้เป็นชุมชน หมู่บ้าน และประเทศชาติจริยธรรมครอบครัวในเรื่องทิศ 6 เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักปฏิบัติที่ดีที่บุคคลในสังคมควรปฏิบัติต่อกัน ประเทศไทยเป็นหนึ่งในดินแดนที่เรียกว่า สุวรรณภูมิเป็นดินแดนอยู่ในภูมิภาคอุษาคเนย์ หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นดินแดนที่ขนาบด้วยมหาสมุทร 2 แห่ง ได้แก่ มหาสมุทรแปซิฟิกเป็นเส้นทางติดต่อถึงจีน และมหาสมุทรอินเดีย เป็นเส้นทางติดต่อถึงอินเดีย และดินแดนตะวันออกกลาง เชื่อมโยงถึงอาหรับ เปอร์เซีย และกรีก-โรมัน ฯลฯ ภายหลังต่อมาไปถึงยุโรปด้วย (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2546: 72) ดินแดนสุวรรณภูมิได้รับเอาพระพุทธศาสนาในครั้งที่พระโสณเถระและพระอุตตรเถระได้เดินทางมาเผยแผ่ศาสนาหลังจากการสังคายนาครั้งที่ 3 เมื่อพระพุทธศาสนาเข้าสู่สุวรรณภูมิการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเรื่องทิศ 6 ที่ปรากฏในสังคโลกสูตร (ที.ปา. 11/198-204/202-206) เป็นพระสูตรที่แสดงถึง

หลักความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมประเภทต่างๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ประดุจทิศต่างๆ ที่อยู่รอบตัว อันประกอบด้วยมารดาบิดา ครูอาจารย์ สามเณรภรรยา มิตรสหาย คนใช้หรือลูกจ้างกับนายจ้าง และสุดท้ายพระสงฆ์หรือนักบวชกับชาวบ้าน ซึ่งในปัจจุบันนี้การดำรงชีวิตในรูปแบบใหม่มนุษย์ให้ความสำคัญกับเรื่องวัตถุ เครื่องอำนวยความสะดวกมากกว่าเรื่องศีลธรรม เพราะว่าสังคมโลกมุ่งพัฒนาแต่ด้านเทคโนโลยี เพื่อนำมาพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสบายให้มนุษย์ เทคโนโลยียิ่งทันสมัยมากเท่าไร ความสะดวกสบายของมนุษย์ยิ่งมากขึ้น และที่สำคัญราคาก็แพงมากขึ้น เพราะหลงในความสะดวกสบาย จึงต้องดิ้นรนมากขึ้น ต้องทำงานมากขึ้น เพื่อให้ได้เงินมากขึ้น เพื่อรถ เพื่อบ้าน เพื่อสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ๆ มนุษย์จึงห่างเหินจากศีลธรรม สุขความอบอุ่นทางใจกลายเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญ

เมื่อมนุษย์ไม่ให้ความสำคัญในด้านศีลธรรม จริยธรรมครอบครัวยุคใหม่ในเรื่องทิศ 6 ซึ่งในบทความนี้หมายถึง จริยธรรมของมารดาบิดากับบุตรและจริยธรรมของสามีภรรยา ซึ่งเป็นสังคมในระดับๆ ที่มีความสำคัญกับสังคมใหญ่ๆ ถูกมองข้ามหรือไม่ให้ความสำคัญ ปัญหาต่างๆ จึงเกิดขึ้นตามมา เช่น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาเด็กกำพร้า ปัญหาเด็กติดยา ปัญหาเด็กเรียนไม่จบ เป็นต้น ได้ทวีความรุนแรงในสังคมยุคดิจิทัลนี้ ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะเขียนบทความเรื่องพุทธจริยธรรมครอบครัวยุคใหม่เรื่องทิศ 6 ในประเทศไทยกับสังคมยุคดิจิทัล

ทิศ 6 ในฐานะเป็นพุทธจริยศาสตร์

1. ความรู้เบื้องต้นของพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของหลักการประพฤติปฏิบัติที่ดี ที่ควรปฏิบัติตามแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาท หมายความว่าพุทธจริยศาสตร์ เป็นทฤษฎี เป็นแนวคิดเรื่องการประพฤติปฏิบัติที่ดีปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์ เป็นกฎระเบียบเป็นพันธกรณีทางศีลธรรมของประชากรในสังคม พุทธจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากการคิดค้นของพระพุทธเจ้า พุทธจริยศาสตร์กับจริยศาสตร์ตะวันตกมีความแตกต่างกัน เพราะพุทธจริยศาสตร์เป็นหนึ่งในจริยศาสตร์ตะวันออก ทฤษฎีทางจริยศาสตร์ของปรัชญาตะวันออกนั้น นอกจากจะคิดค้นหาทฤษฎีที่สมเหตุสมผลควรปฏิบัติตามแล้ว ในการคิดค้นหาทฤษฎีนั้น นักคิดหรือนักปรัชญาตะวันออกนอกจากจะคิดแล้วยังลงมือปฏิบัติตามทฤษฎีที่ตนได้คิดค้นขึ้นมาแล้วก็ลงมือปฏิบัติตามแล้วประสบผลสำเร็จตามจุดหมายแล้ว จึงนำทฤษฎีของตนไปสอนให้คนอื่นปฏิบัติตามจะเห็นได้จากพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง

พุทธจริยศาสตร์ ถือว่าเป็นวิชาที่มีส่วนในการอธิบายคำสอนในพุทธศาสนา เพื่อการบูรณาการกับแนวคิดของศาสตร์สมัยใหม่ เพราะเป็นการนำคำสอนมาอธิบายบนฐานคิดของจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์สมัยใหม่ที่เกิดขึ้นมาเพื่ออธิบายการกระทำ (action) พฤติกรรม (behavior) นิสัยและอุปนิสัย (habit) ของบุคคลในสมัยปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย เมื่อนำหลักการในพุทธศาสนามาผสมกับแนวคิดทางจริยศาสตร์จึงก่อให้เกิดศาสตร์ที่เรียกว่า พุทธจริยศาสตร์ ได้นำคำสอนทั้งที่เป็นแนวคิดและหลักการเชิงปฏิบัติในพระพุทธศาสนาสู่การอธิบายถึงการกระทำ พฤติกรรม นิสัยและอุปนิสัยของบุคคลในสมัยปัจจุบัน ได้เป็นระบบอย่างสมเหตุสมผล (โสวิทย์ บำรุงศักดิ์, 2563: 19)

พุทธจริยศาสตร์ในพุทธศาสนาเถรวาทเป็นหลักการแห่งการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์เพื่อให้เกิดความสุข ความสงบในสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานของมนุษย์ที่ควรทำ เพราะฉะนั้นมนุษย์ถูกเรียกว่าเป็นสัตว์ประเสริฐจึงต้องมีหลักการแห่งวิถีชีวิตที่ต่างจากสัตว์ประเภทอื่น หลักการดังกล่าวเรียกว่าคุณธรรม ศีลธรรมหรือจริยธรรม แต่โดยนัยแห่งความหมายแล้วก็คือจริยศาสตร์ หลักการแห่งความประพฤติหรือวิถีปฏิบัติของมนุษย์ นักปราชญ์ได้แบ่งลำดับความสำคัญของพุทธจริยศาสตร์ไว้เป็นขั้นตอน 3 ระดับ คือ

1. พุทธจริยศาสตร์ระดับพื้นฐานหรือขั้นต้นเรียกว่าเป็นหลักการแห่งมนุษยธรรมที่ทุกคนจะต้องเว้นและต้องปฏิบัติ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน กล่าวคือ 1) เบญจศีลหรือศีล 5 หมายถึง ธรรมชาติหรือกฎเกณฑ์ในการรักษากายวาจาให้เป็นปกติ ให้เรียบร้อย ให้มีระเบียบแบบแผน ที่ดีงามซึ่งเป็นข้อปฏิบัติในการละเว้นจากการกระทำไม่ดี (ความชั่ว) 5 ประการ คือ (1) เว้นจากการปลงชีวิตสัตว์และเบียดเบียนสัตว์ทุกชนิดให้ตกไป (2) เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้ (3) เว้นจากการประพฤติดินทางกามารมณ์ (4) เว้นจากการพูดเท็จพูดไม่เป็นความจริง (5) เว้นจากการดื่มน้ำเมาเสพของมีเมาทุกประเภท (ที.ปา. 11/33/90) 2) เบญจธรรมหรือเบญจกัลยาณธรรม หมายถึงธรรมที่ดีงาม ธรรมที่ทำให้บุคคลให้เป็นคนสมบูรณ์ซึ่งเป็นธรรมที่ต้องประพฤติตามมี 5 ประการ คือ (1) เมตตาและกรุณา คือ ความรักปรารถนาให้เขามีความสุขและสงสารเขา อยากให้เขาพ้นจากทุกข์ คู่กับศีลข้อที่ 1 (2) สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงหรือประกอบอาชีพในทางสุจริต คู่กับศีลข้อที่ 2 (3) การมสังวร คือ การสำรวมในกาม มีสติรู้จักควบคุมตนเอง ไม่ให้หลงใหลในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส คู่กับศีลข้อที่ 3 (4) สัจจะ คือ ความสัตย์ ความจริง ความซื่อตรงมีความประพฤติไม่คดโกง คู่กับศีลข้อที่ 4 (5) สติสัมปชัญญะ คือ การระลึกได้รู้สึกตัวเสมอและรู้จักยั้งคิด ระมัดระวังไม่ประมาทมัวเมาในกิจทั้งหลาย คู่กับศีลข้อที่ 5 (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546: 9)

นอกจากเป็นหลักการให้เว้นหรือเป็นข้อห้ามแล้ว ยังมีหลักการที่ต้องปฏิบัติตามซึ่งเป็นหลักการคู่กันจัดเป็นกัลยาณธรรม แปลว่า “ธรรมอันดี” ธรรมอันงาม หมายถึง คุณธรรมที่ดีงาม ธรรมที่เป็นหลักปฏิบัติของกัลยาณชน ผู้ประพฤติกัลยาณธรรมเป็นปกตินอกจากจะได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณชนแล้ว ชีวิตของผู้นั้นย่อมสงบสุข ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีศัตรูโดยตรง คือ เว้นจากฆ่าสัตว์ เว้นจากลักทรัพย์ เว้นจากพูดเท็จ เว้นจากดื่มสุราเมรัย และประพฤติพรหมจรรย์ คือ เว้นจากการเมถุนธรรม โดยอ้อมได้แก่เบญจศีล เบญจธรรม ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้นของมนุษย์ที่ทำให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ และทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์โลกประเภทอื่น (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2556: 10)

2. พุทธจริยศาสตร์ระดับกลางในขั้นนี้หมายถึงหลักการในระดับกลางเป็นหลักการดำเนินวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมเพื่อให้เกิดความสุข ความสงบ เรียกว่าหลักการแห่งกุศล กรรมบถ หมายถึง ทางสร้างความคิดหรือทางทำความดีเพื่อไปสู่ความสุข ความสงบ ซึ่งเป็นธรรมที่สมบูรณ์ที่มนุษย์ควรประพฤติ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท กล่าวคือ

1) การประพฤติดีทางกาย (กายสุจริต) 3 อย่าง คือ (1) เว้นจากการฆ่าการเบียดเบียนสัตว์ทุกประเภท มีแต่เมตตาความสงสารและช่วยเหลือเหล่าสัตว์ (2) เว้นจากการลักทรัพย์ไม่ถือเอาสิ่งของที่ผู้อื่นมิได้ให้ มีความเคารพในกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินของคนอื่น (3) เว้นจากการประพฤติดินทางกามารมณ์ ไม่ตกอยู่ในอำนาจของตัณหา

2) ความประพฤติดีทางวาจา (วจีสุจริต) 4 อย่าง คือ (1) เว้นจากการพูดเท็จ หรือพูดไม่เป็นจริง เพราะเหตุของตน ของผู้อื่นหรือเพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ต่างๆ (2) เว้นจากการพูดส่อเสียดหรือพูด กระทบกระแทกคนอื่น แต่ควรพูดเพื่อสมานคนที่แตกร้างให้กลับมาสมานสามัคคีสร้างไมตรีที่ดีต่อกัน (3) เว้น จากการพูดหยาบ พูดแต่คำสุภาพ อ่อนหวานไพเราะต่อผู้ฟัง (4) เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อเหลวไหลไม่มีสาระ ควรพูดแต่คำสัตย์ คำจริง มีเหตุผลมีสาระถูกต้องตามกาลเทศะ

3) การทำดีทางใจ (มโนสุจริต) 3 อย่าง คือ (1) ไม่อยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตน กล่าวคือไม่ มีความโลภอยากได้ในสมบัติของผู้อื่น (2) ไม่มีจิตคิดร้ายหรือคิดอยากได้ ดีกว่าคนอื่นโดยไม่ชอบธรรม มีแต่ ความปรารถนาให้สรรพสัตว์ไม่มีเวรภัยต่อกัน มีแต่ความสุขความสงบ (3) ไม่มีความเห็นผิด มีแต่ความเห็นชอบ เช่น ทำดีต้องได้ดีและทำชั่วต้องได้ชั่ว

3. พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง ซึ่งหมายถึงหลักการปฏิบัติของมนุษย์เพื่อการบรรลุคุณธรรมขั้นสูงหรือ หลักการปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตใจให้เป็นอิสระหลุดพ้นจากกิเลสเรียกว่า อริยมรรค กล่าวคือ ทางที่ประเสริฐ 8 ประการ

1) สัมมาทิฐิ มีความเห็นชอบ หมายถึงความรู้ในอริยสัจ ความรู้แจ้งในไตรลักษณ์หรือรู้ใน กุศลกับอกุศลหรืออีกนัยหนึ่งความรู้แจ้งในปฏิจกสมุปบาท

2) สัมมาสังกัปปะ มีความดำริชอบ ได้แก่ เนกขัมมสังกัปปะ หมายถึง มีความดำริปลอดจาก กาม ดำริในการเสียสละไม่ติดอยู่ในการที่ปรนเปรอสนองความอยากของตน อพยาบาทสังกัปปะ มีความดำริใน การพยาบาล มีความนึกคิดประกอบด้วยเมตตา ไม่ขัดเคือง หรือเพ่งมองในแง่ร้ายต่อคนใดคนหนึ่ง อวิหิงสา สังกัปปะ มีความดำริปลอดจากการเบียดเบียน ดำริที่ประกอบด้วยกรุณาไม่คิดร้ายหรือมุ่งทำลายผู้อื่น

3) สัมมาวาจา มีการเจรจาชอบ หมายถึง การประพฤติชอบในวจีสุจริต 4 อย่าง

4) สัมมากัมมันตะ มีการกระทำชอบ หมายถึง การประพฤติชอบในกายสุจริต 3 อย่าง

5) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพหรือเลี้ยงชีวิตชอบ หมายถึงการเว้นจากมิจฉาชีพ 5 อย่าง กล่าวคือ (1) ค้าขายอาวุธ (2) ค้าขายมนุษย์ (3) ค้าขายสัตว์เพื่อนำไปฆ่า (4) ค้าขาย น้ำเมาและ (5) ค้าขายยา พิษ

6) สัมมาวายามะ มีความพยายามชอบ หมายถึงมีความเพียรชอบ 4 อย่าง กล่าวคือ (1) เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว (2) เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นไม่ให้เกิดขึ้น (3) เพียร ทำกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น (4) เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและเจริญยิ่งขึ้น

7) สัมมาสติ เพียรระลึกชอบ ได้แก่สติปัฏฐาน 4 ซึ่งหมายถึงที่ตั้งของสติหรือการตั้งสติกำหนด พิจารณาส่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริงในสิ่งนั้นที่มันเป็นของมันเอง กล่าวคือ การตั้งสติกำหนด พิจารณากาย การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา การตั้งสติกำหนด พิจารณาจิตและการตั้งสติกำหนดพิจารณา ธรรม

8) สัมมาสมาธิ จิตตั้งมั่นชอบ ได้แก่ ฌาน 4 กล่าวคือ ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติย ฌานและจตุตถ ฌาน การบำเพ็ญสติและวิริยะก็จัดเป็นสมาธิ เปรียบได้กับความราบเรียบสงบนิ่งของน้ำมันในถ้วย ความคิดที่ ราบเรียบก็เปรียบเหมือนพลังที่ปรับให้เสมอกันของกำลังม้า ทั้ง 4 ตัว ที่สำหรับเทียมรถเรียกว่าสมาธิ

นอกจากนี้ อริยมรรค สรุปลงในไตรสิกขา กล่าวคือ หลักการที่จะต้องปฏิบัติเพื่อฝึกหัดอบรมทางกาย วาจาและจิตใจ เพื่อพัฒนาสติปัญญาให้สูงขึ้นจนสามารถบรรลุถึงโลกุตตรธรรม (พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ จันทาโก (ประมวน พานิช), ชัยรัตน์ ทองสุข, ศิริธราภรณ์ สังสทชาติ, สุวิน ทองปั้น และจรัส ลีภา, 2562: 10-11) จะเห็นว่าพุทธจริยศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการประพฤติปฏิบัติที่ดีที่ถูกต้อง มี 3 ระดับ แบ่งเป็นการปฏิบัติที่ดีที่ควรปฏิบัติได้ดังนี้คือ การปฏิบัติดี ได้แก่ พุทธจริยศาสตร์ระดับพื้นฐานหรือขั้นต้นและพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ส่วนการปฏิบัติที่ดีที่ถูกต้อง คือ พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง ดังกล่าวทำให้ทราบว่าพุทธจริยศาสตร์มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายและมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีการพัฒนาตนอยู่ตลอดเวลาจึงสามารถพัฒนาตนได้ตามหลักการพุทธจริยศาสตร์เพื่อความสุขและความสงบในสังคมบทความนี้ผู้เขียนมุ่งศึกษาหลักการปฏิบัติหรือการทำหน้าที่ต่อกันของครอบครัวระหว่างมารดาบิดากับบุตรธิดา และสามีกับภรรยา ในทศ 6 ซึ่งเป็นพุทธจริยศาสตร์ระดับพื้นฐานหรือขั้นต้นในสภาวะของสังคมยุคดิจิทัล

2. แนวคิดเรื่องทศ 6

ทศ 6 หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแนวคิดหรือหลักปฏิบัติที่บุคคลในสังคมควรจะประพฤติปฏิบัติต่อกัน ทศ 6 เป็นพุทธจริยศาสตร์ที่บุคคลในสังคมควรปฏิบัติต่อกัน แนวคิดเรื่องทศ 6 นี้ พระพุทธเจ้าทรงเปรียบบุคคลต่างๆ เป็นทศ 6 ทศ ใน 6 ทศนี้มีบุคคล 12 ประเภท ที่กระทำหน้าที่ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ต่อกันคือ (1) ทศเบื้องหน้าคือ มารดาบิดา (2) ทศเบื้องขวาคือ ครูหรืออาจารย์ (3) ทศเบื้องหลังคือ บุตรภรรยา (4) ทศเบื้องซ้ายคือ มิตร (5) ทศเบื้องต่ำคือ มิตร (6) ทศเบื้องบนคือ สมณพราหมณ์หรือภิกษุสงฆ์ (ที.ปา. 16/198/87-88) ทศ 6 นี้ พระพุทธเจ้าทรงให้ตัวเราหรือตัวบุคคลแต่ละคนนั้นเป็นศูนย์กลางที่แวดล้อมด้วยบุคคลในฐานะต่างๆ หมายความว่าบุคคล 1 คนนั่นเองคือ ทศ 6 คือบุคคล 1 คนอยู่ในสังคมด้วยฐานะต่างๆ เป็นมารดาบิดา หรือเป็นครูอาจารย์ เป็นเพื่อน เป็นต้น

จริยศาสตร์ครอบครัวในคำสอนเรื่องทศ 6 หมายถึง การกระทำหน้าที่ต่อกันระหว่าง มารดาบิดากับบุตรธิดา การกระทำหน้าที่ระหว่างสามีกับภรรยา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างมารดาบิดาและบุตรธิดา

การประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างมารดาบิดากับบุตรธิดานั้น เป็นการประพฤติปฏิบัติที่ต่อกันตามหลักพุทธจริยศาสตร์ คือ หลักการประพฤติปฏิบัติที่มารดาบิดาควรปฏิบัติต่อบุตรธิดาของตนมี 5 ประการ คือ (1) ห้ามจากความชั่ว (2) ให้ตั้งอยู่ในความดี (3) ให้ศึกษาศิลปวิทยา (4) หากรรยาที่สมควรให้ และ (5) มอบทรัพย์ให้ในสมัย ส่วนบุตรธิดาเมื่อมารดาบิดาประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ควรที่เป็นประโยชน์กับตนเช่นนั้นแล้วควรประพฤติปฏิบัติสิ่งที่ควรต่อท่านด้วยหลักการประพฤติปฏิบัติ 5 ประการดังนี้ คือ (1) ทานเลี้ยงเรามา เราควรเลี้ยงท่านตอบ (2) รับทำกิจของท่าน (3) จักดำรงวงศ์ตระกูล (4) ปฏิบัติตนให้เป็นผู้สมควรเป็นผู้รับทรัพย์มรดก และ (5) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน (ที.ปา. 16/199/88)

2. การประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างสามีและภรรยา

การประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างสามีและภรรยามีดังนี้ คือ สามีควรประพฤติปฏิบัติต่อภรรยา 5 ประการคือ (1) ด้วยยกย่องว่าเป็นภรรยา (2) ด้วยไม่ดูหมิ่น (3) ด้วยไม่ประพฤตินอกใจ (4) ด้วยมอบความเป็น

ใหญ่ให้ และ (5) ด้วยให้เครื่องแต่งตัว ส่วนบุตรภรรยาเมื่อสามีประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ควรที่เป็นประโยชน์กับตนเช่นนั้นแล้ว ควรประพฤติปฏิบัติสิ่งที่ควรต่อสามีด้วยหลักการประพฤติปฏิบัติ 5 ประการดังนี้ คือ (1) จัดการงานดี (2) สงเคราะห์คนข้างเคียงสามีดี (3) ไม่ประพฤตินอกใจสามี (4) รักษาทรัพย์ที่สามีหามาให้ และ (5) ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง (ที.ปา. 16/201/89)จะเห็นว่า หลักปฏิบัติเรื่องทิศ 6 เป็นการประพฤติปฏิบัติที่บุคคลควรประพฤติปฏิบัติต่อตนเองและบุคคลอื่นๆ ในสังคม จริยศาสตร์ครอบครัวที่ได้กล่าวมานี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักปฏิบัติเรื่องทิศ 6 การปฏิบัติต่อกันระหว่างคนในครอบครัวในสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาลมาจนถึงในยุคที่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่เมืองไทยนั้น เป็นสมัยที่สังคมยังเจริญด้วยศีลธรรมในใจของมนุษย์เวลาผ่านมาถึงในยุคปัจจุบันนี้สังคมได้เปลี่ยนแปลงมาตามยุคสมัย มนุษย์ได้พยายามพัฒนาทางด้านวัตถุมากขึ้น ทำให้ด้านวัตถุมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นมาในด้านเทคโนโลยีและได้นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเหล่านั้นมาพัฒนาอุปกรณ์เครื่องใช้เครื่องอำนวยความสะดวกเพื่อนำมาตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทำให้มนุษย์หันไปให้ความสนใจกับเรื่องความสะดวกสบายในด้านร่างกายและดิ้นรนทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นมาด้วยวิธีใดก็ตาม โดยไม่สนใจว่าจะถูกต้องตามหลักกฎหมายกระเปียบของสังคมหรือไม่ ทั้งยังไม่ให้ความสนใจและให้ความสำคัญเรื่องศีลธรรมเลย

สังคมยุคดิจิทัล

โลกได้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาแล้วหลายยุคหลายสมัย ไม่ว่าจะเป็นยุคดึกดำบรรพ์ ยุคหิน ยุคทองเหลือง ยุคเหล็ก ยุคโบราณ จนถึงยุคปัจจุบันที่เรียกว่ายุคดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมของสังคมไทยถึงปัจจุบันสามารถสรุปได้ 3 ยุคใหญ่ๆ คือ ยุคเกษตร ยุคอุตสาหกรรม และยุคดิจิทัลคือในยุคปัจจุบันนี้เอง

ปัจจุบันโลกก้าวเข้าสู่ยุคสังคมดิจิทัลที่เทคโนโลยีดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือ สนับสนุนการทำงานดังที่ผ่านมาอีกต่อไป หากแต่จะหลอมรวมเข้ากับวิถีชีวิตอย่างแท้จริง และจะเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมหรือรูปแบบกิจกรรม รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ไปอย่างสิ้นเชิง (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559: 1) เห็นได้จากความแพร่หลายของสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ซึ่งเป็นรูปแบบการสื่อสารข้อมูล ที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลายและเพิ่มมากขึ้น เช่น การใช้งานอินเทอร์เน็ต และสมาร์ทโฟน (แสงเดือน ผ่องพุด, 2556: 97) คำว่า “สังคมวิทยาดิจิทัล” (Digital Sociology) ปรากฏใช้เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 2009 โดยนักสังคมวิทยาในช่วงนั้นใช้คำดังกล่าวเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงเทคโนโลยีดิจิทัลในฐานะที่มีอิทธิพลต่อการวิจัยและการเรียนการสอนทางสังคมวิทยา (Wynn, 2009) ต่อมาในปี ค.ศ. 2010 Neal (2010) ได้เขียนหนังสือเรื่อง “Expanding Sentience : Introducing Digital Sociology for moving beyond Buzz Metrics in a World of Growing Online Socialization” โดยใช้แนวคิดสังคมวิทยาดิจิทัลในการอธิบายเรื่องธุรกิจโลก จนกระทั่งในปี ค.ศ. 2015 ได้มีการตีพิมพ์หนังสือเรื่อง “Digital Sociology” (Lupton, 2015) และยังมีการจัดงานประชุมทางวิชาการเป็นครั้งแรกในหัวข้อ “Digital Sociology” (ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ, 2562: 46) ถึงแม้ว่าคำว่า “สังคมวิทยาดิจิทัล” จะยังไม่มีระเบียบวิธีในสารานุกรมคำศัพท์สังคมวิทยา แต่นักสังคมวิทยาก็ยังคงให้

ความสนใจที่จะทำวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและอินเทอร์เน็ต ดึงเห็นได้จากการวิจัยเกี่ยวกับประเด็นทางสังคม (Lupton, 2013a; Lupton, 2013b) เช่น ชุมชนออนไลน์ (Online Communities) และอัตลักษณ์ในโลกเทคโนโลยีสารสนเทศ/โลกไซเบอร์ (Cyberspace and Cyber-Identities) โดยการศึกษาในประเด็นเหล่านี้ บางครั้งอาจใช้คำอื่นแทนคำว่า สังคมวิทยาดิจิทัล เช่น สังคมวิทยาแห่งอินเทอร์เน็ต (Sociology of the Internet) สังคมวิทยาชุมชนออนไลน์ (Sociology of Online Communities) สังคมวิทยาสื่อสังคมออนไลน์ (Sociology of Social Media) และสังคมวิทยาวัฒนธรรมโลกไซเบอร์ (Sociology of Cyberculture) สังคมวิทยาอินเทอร์เน็ต (Sociology of the Internet) สังคมวิทยา ICTs (Sociology of ICTs) อินเทอร์เน็ตศึกษา (Internet Studies) สื่อใหม่ศึกษา (New Media Studies) และสังคมวิทยาอิเล็กทรอนิกส์ (E-Sociology) ทั้งนี้ สังคมวิทยาดิจิทัลมีความหมายที่แตกต่างไปจากคำดังกล่าวข้างต้นเนื่องจากสังคมวิทยาดิจิทัลไม่ได้เน้นแค่ประเด็นอินเทอร์เน็ต หรือวัฒนธรรมโลกไซเบอร์เท่านั้น แต่ยังศึกษาถึงผลกระทบของสื่อดิจิทัลในหลากหลายประเภท ในปัจจุบันแนวคิดนี้ยังพยายามที่จะอธิบายถึงการใช้ดิจิทัลในสังคมปัจจุบันในรูปแบบต่างๆ เช่น เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม (Augmented Reality : AR) (ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ, 2562: 47)

จะเห็นว่า สังคมในยุคนี้เรียกได้ว่า เป็นสังคมที่ก้าวข้ามมาอยู่ในยุคของดิจิทัล สังคมดิจิทัลที่เวลานี้ นั่นคือ สังคมที่เกิดขึ้นบนโลกออนไลน์ สามารถเชื่อมต่อกันได้และโลกออฟไลน์ ใช้โดยปราศจากการเชื่อมต่อ ที่เชื่อมโยงกันอย่างลงตัว ผู้คนสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ของตนเองได้ ทั้งในรูปแบบบุคคลและแบบเครือข่าย เมื่อไหร่ก็ได้และที่ไหนก็ได้ โดยอำนาจในการออกแบบอยู่ในมือ ของผู้บริโภคโดยสมบูรณ์ สังคมดิจิทัลเป็นบทสรุปจากวิวัฒนาการของผู้บริโภค ทุกองค์ประกอบในสังคมถูกเพาะบ่มมาจนมีความพร้อม และก้าวเข้าสู่ความเป็นดิจิทัลด้วยตนเองอย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเกิดขึ้นด้วยความตั้งใจหรือโดยธรรมชาติก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนสังคมดิจิทัล ได้แก่ อุปกรณ์ดิจิทัลพกพา ผู้บริโภคสามารถเข้าสู่โลกออนไลน์ได้ทุกที่ทุกเวลา และเริ่มต้นทุกอย่างได้ด้วยตนเอง กิจกรรมดิจิทัลจากการสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์สู่กิจกรรมที่เชื่อมโยงผู้บริโภคเข้าไว้ด้วยกัน โดยมีเป้าหมายที่ไม่ใช่การเชื่อมโยง หากแต่เป็นการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ และผู้บริโภคสุขภาพจิตดิจิทัล พฤติกรรมมีลักษณะเฉพาะร่วมกันและสอดคล้องกันทั่วโลก ดำเนินชีวิตในสังคมดิจิทัลและเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนสังคมดิจิทัลซึ่งได้เปลี่ยนวิถีชีวิตที่มีต่อตนเองไปโดยสิ้นเชิง ซึ่งพฤติกรรมในสังคมดังกล่าวจัดเป็นสังคมยุคดิจิทัล

จริยธรรมครอบครัวในทศ 6 กับสังคมไทยยุคดิจิทัล

1. จริยธรรมระหว่างมารดาบิดากับบุตร

จริยธรรมหรือหลักการประพฤติดุติปฏิบัติที่มารดาบิดาควรปฏิบัติต่อบุตรธิดาพระพุทธเจ้าตรัสเอาไว้ว่ามี 5 ประการ คือ (1) ห้ามจากความชั่ว (2) ให้ตั้งอยู่ในความดี (3) ให้ศึกษาศิลปวิทยา (4) หาภรรยาที่สมควรให้ และ (5) มอบทรัพย์ให้ในสมัย ส่วนบุตรธิดาเมื่อมารดาบิดาประพฤติดุติปฏิบัติในสิ่งที่ควรที่เป็นประโยชน์กับตนเช่นนั้นแล้วควรประพฤติดุติปฏิบัติสิ่งที่ควรต่อท่านด้วยหลักการประพฤติดุติปฏิบัติ 5 ประการดังนี้ คือ (1) ทา

นเลียงรามา เราควรเลียงทานตอบ (2) รับทำกิจของท่าน (3) จักดำรงวงศ์ตระกูล (4) ปฏิบัติตนให้เป็นผู้สมควรรับทรัพย์มรดก และ (5) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน (ที.ปา. 16/199/88)

ที่กล่าวมานี้เป็นจริยธรรมที่ดีที่ควรปฏิบัติต่อกันระหว่างมารดาบิดากับบุตร ในยุคสมัยที่ศีลธรรมรุ่งเรืองหลักปฏิบัตินี้ได้รับการใส่ใจและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด แต่เมื่อเวลาผ่านไป เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมในสังคมไทย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสังคมไทยได้ผ่านกระบวนการพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงมาแล้ว 3 ยุค คือยุคเกษตรกรรม ยุคอุตสาหกรรม และยุคข้อมูลข่าวสารที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีต่างๆ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ชีวิตได้อย่างมากมาย เหนือสิ่งอื่นใดทำให้ชีวิตและสังคมรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า สังคมยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งหมายถึงโลกที่เชื่อมโยงถึงกันหมด ทำให้การเปิดรับกระแสความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากสังคมในอดีต ชีวิตและสังคมในปัจจุบันจึงเปิดรับเอากระแสวัฒนธรรมต่างๆ เข้ามาอย่างไม่หยุดยั้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างรวดเร็ว เช่น ด้านวัตถุ หรือเทคโนโลยี ด้านจิตใจ แนวคิด ความเชื่อ พฤติกรรมของบุคคลในสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ที่เป็นผู้รับวัฒนธรรมแบบยุคยุคดิจิทัล ที่เน้นอิสระเสรีและสิทธิหน้าที่ของบุคคลเป็นสำคัญ แต่ให้ความสำคัญต่อจารีตประเพณี วัฒนธรรมน้อยลงที่เห็นปรากฏชัดได้แก่ การแสดงออกถึงความรัก การมีเพศสัมพันธ์ และการสมรส เป็นต้น” (โสวิทย์ บำรุงภักดิ์, 2556: 228) สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสวัตถุนิยมที่เน้นหลักไปที่ความสะดวกสบายทางกายหรือความสุขทางกายมากกว่าความสุขด้านด้านจิตใจ ผลที่ตามมาคือคนขาดศีลธรรมในการดำเนินชีวิตในสังคมเริ่มจากสังคมเล็กๆ อย่างครอบครัว มารดาบิดากับบุตรก็ห่างเหินกันไปทำให้ขาดความอบอุ่น ความรักที่มารดาบิดามอบให้บุตรจึงเป็นความรักที่เน้นไปที่การหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้บุตร เพื่อชดเชยความใกล้ชิดความอบอุ่นทางจิตใจที่ขาดหายไปสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งหลายคือ โทรศัพท์ ทีวี คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ เป็นต้น (พระนรินทร์ สีสเตโช, ผศ.ดร.จรัส ลีกา, พระสมบัติ ฐิตญาโณ, สัณญา ศราตรา, 2561: 391) ในปัจจุบันสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมานั้นรวมกันอยู่ในโทรศัพท์เครื่องเล็กๆ เครื่องเดียว นอกจากนั้นบ้านและรถเป็นสิ่งที่มารดาบิดายุคข้อมูลข่าวสารหรือยุคปัจจุบันนี้พยายามหาให้เพื่อทดแทนความอบอุ่นที่ขาดหายไป

2. จริยธรรมระหว่างสามีภรรยา

สามีและภรรยา ในฐานะเป็นคู่ชีวิตกัน ต่างฝ่ายจึงเป็นผู้เปรียบเสมือนทิศเบื้องหลังหรือปัจจัยมิตจะต้องมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติและแสดงความเกื้อกูลสงเคราะห์ระหว่างกันด้วยดี โดยที่บุคคลทั้ง 2 สถานะนั้นจะต้องปฏิบัติต่อกัน การเป็นสามีที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมที่ยกย่องผู้ชายให้เป็นผู้นำครอบครัว เมื่อแต่งงานแล้วผู้เป็นสามีจะต้องตระหนักในบารมีของตน สามีที่ดีจะต้องมีความพร้อมในการเป็นผู้นำครอบครัวและมีความตั้งใจในการสร้างหลักฐานความมั่นคงให้ครอบครัวอย่างจริงจัง ที่สำคัญต้องปฏิบัติตนเป็นสามีที่ดีของภรรยา (อภิรักษ์ โพธิ์สาน, 2551: 93) และการเป็นภรรยาที่ดี ภรรยาได้ชื่อว่าเป็นบุคคลสำคัญในบ้าน เพราะเป็นผู้ที่สามียกย่อง ให้เกียรติและมอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้ ภรรยาที่ดีจึงจะต้องปฏิบัติตนให้สมกับฐานะนั้น โดยการทำหน้าที่ของตนด้วยดี จริยธรรมระหว่างสามีภรรยาหรือการประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างสามีและภรรยาจากเรื่อง ทิศ 6 ในพระพุทธศาสนา หน้าที่ของสามีพึงปฏิบัติต่อภรรยา พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงในสังคาลสูตรไว้ 5 ประการ คือ 1) พึงให้เกียรติยกย่องภรรยา 2) ไม่ดูหมิ่น ดูแคลน 3) จงรักภักดี ไม่ประพฤตินอกใจ 4) พึงมอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้ 5) พึงให้ของขวัญและให้เครื่องแต่งตัว และในส่วนหน้าที่ภรรยาพึงปฏิบัติ

ต่อสามี พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงในสังคัลลสูตรไว้ 5 ประการ เช่นกัน 1) ควรจัดการงานดี 2) พึงสงเคราะห์คนข้างเคียงทั้งสองฝ่ายดี 3) จงรักภักดี ไม่ประพฤตินอกใจ 4) พึงรักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ 5) พึงขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง (ที.ปา. 11/201/203)

ภรรยาผู้อยู่ในทิศเบื้องหลัง เพราะเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลังสามีฉะนั้นผู้เป็นสามีพึงต้องบำรุงภรรยาของตนด้วยการยกย่องให้เกียรติในฐานะที่เป็นภรรยาไม่ดูหมิ่น ไม่ประพฤตินอกใจ ทั้งยังต้องมอบความเป็นใหญ่ในบ้านให้ และต้องรู้จักหาเครื่องประดับมามอบตามโอกาสอันควร ในส่วนภรรยาก็ต้องยอมอนุเคราะห์สามีด้วยการทำหน้าที่ เช่น จัดการงานบ้านให้เรียบร้อย รู้จักสงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่าย ไม่ประพฤตินอกใจสามี ต้องรู้จักการจืดเก็บและรักษาทรัพย์ที่สามีหามา และเป็นคนขยันไม่เกียจคร้านในการงานสามีภรรยาอยู่กินกันด้วยความรัก เป็นผู้สร้างครอบครัว จะมั่นคงถาวรก็ต้องมีศีลธรรม มีปัญญาและความรักมาหล่อเลี้ยงชีวิต สามีและภรรยาจะครองชีวิตคู่ด้วยกันอย่างมีความสุขได้ ควรมีสมาชีวิตรวม 4 ประการ อันได้แก่ มิตรธาเสมอกัน มศีลเสมอกัน มีจาคะเสมอกัน และมีปัญญาเสมอกัน ในส่วนคุณค่าที่เกิดขึ้นสำหรับชีวิตคู่ก็มีความสำคัญ เพราะสามีและภรรยาเป็นเสาหลักของสถาบันครอบครัว เป็นเพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ ดังนั้นคุณค่าที่เกิดขึ้นสำหรับชีวิตคู่คือการรับทราบและการปฏิบัติหน้าที่ที่ของตน ซึ่งจะหลักประกันในชีวิตเรื่องความสุขในครอบครัว

สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว สามารถสร้างได้โดยการสื่อสารที่ดีต่อกัน มีเวลาอยู่ร่วมกัน อย่างคุ้มค่า แบ่งปันกับใส่ใจซึ่งกันและกัน แต่จากสถานการณ์ของสังคมสมัยนี้ ทำให้เราต้องหันมาทำความเข้าใจกับสภาพปัญหา และให้ความสำคัญอย่างจริงจัง “การมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ภายในครอบครัว” เป็นปัจจัยที่คอยเกื้อหนุนให้คนในครอบครัวมีความรัก ความผูกพัน มีความเข้าใจกัน อภัยให้กัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เมื่อยามที่ต้องเผชิญหน้ากับอุปสรรค ก่อให้เกิดเป็นครอบครัวอันอบอุ่น แต่สัมพันธภาพที่อ่อนแอจะส่งผลให้ครอบครัวนั้นขาดความอบอุ่นและมีการหย่าร้างในอัตราที่สูงขึ้น ความจริงนี้เกิดขึ้นกับสังคมไทยโดยเฉพาะในด้านบทบาทหน้าที่ของครอบครัว ในการที่ต้องอบรมเลี้ยงดูลูก ให้การดูแลผู้สูงอายุ และการหาเลี้ยงครอบครัวของสมาชิกวัยแรงงาน

การพัฒนาคุณภาพของคนในสังคม รู้จักเรียนรู้จากประสบการณ์ และปลูกฝังให้รู้ซึ่ง และเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ได้อย่างแท้จริง อาจนำมาใช้ในสังคมที่เสื่อมโทรม คือพุทธศาสนิกชนได้มีหลักธรรมนำทางในการใช้ชีวิตท่ามกลางวิกฤตต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างรู้เท่าทันความกล้วหน้าของเทคโนโลยี ในยุคดิจิทัลที่มีต่อรูปแบบการดำเนินชีวิต ครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบัน ที่แตกต่างไปจากครอบครัวในสังคมไทยในอดีต ซึ่งปัจจุบันสมาชิกในครอบครัวมีเวลาให้กันน้อยมาก พ่อแม่ส่วนใหญ่ทำงานวันละ 7-10 ชั่วโมง และมีความรู้สึกห่างเหินกับลูก (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2554: 15-16) ขณะเดียวกันเด็กในสังคมไทยยังคงอยู่ในวัฒนธรรมกิน ดื่ม ช้อป ซึ่งชี้ให้เห็นว่าปัจจุบันวัยรุ่นใช้เวลาอยู่กับผู้ปกครองน้อยมาก และวิถีชีวิตอยู่ในห้างสรรพสินค้า ซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล ทำให้เกิดกระแส “เครือข่ายสังคมออนไลน์” ที่ได้แพร่เข้ากลุ่มพื้นที่ความเป็นส่วนตัว ของหลายคนภายในเวลารวดเร็ว โดยเฉพาะเฟสบุ๊ก ไลน์ ยูทูบ ทวิตเตอร์ บล็อก และอินสตาแกรม เป็นต้น ซึ่งผลการสำรวจที่ผ่านมาพบว่าวัยรุ่นในสังคมไทยมีการใช้โทรศัพท์มือถือในรูปแบบออนไลน์ เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารหลักกับครอบครัวและ

เครือข่ายเพื่อนสนิท และใช้โซเชียลเน็ตเวิร์ก ในการติดต่อกับผู้คนในวงกว้าง (อารยา สิงห์สวัสดิ์, 2552: 3) ผู้ปกครองส่วนใหญ่ ไม่ขึ้นกับอาชีพหรือรายได้ ล้วนสนับสนุนกระบวนการสร้างการเรียนรู้ของเยาวชนตามแนวคิดแบบ Constructionism ที่เน้นให้เยาวชนเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้เครื่องมือด้านเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต โดยผู้ปกครองจำนวนมากไม่ทราบและไม่สนใจว่าเยาวชนใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพื่ออะไร ขณะเดียวกันกลุ่มที่ตอบว่าทราบนั้น ได้ข้อมูลจากคาดเดา โดยส่วนใหญ่เข้าใจว่าเยาวชนใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อการค้นคว้าด้านการศึกษา ในขณะที่ข้อมูลที่ได้จากเยาวชนส่วนใหญ่ใช้เพื่อความบันเทิง ด้านการเล่นเกมที่รุนแรง หรือลามก สนทนากับคนแปลกหน้า หรือค้นหาข้อมูลที่ไม่เหมาะสม ซึ่งสาเหตุหนึ่งมาจากความละเลยของสถานศึกษา ความอ่อนแอของภาครัฐ ในการเผยแพร่ระบบป้องกันภัย ที่ผลิตให้ใช้ภายในประเทศ และการขาดความรู้ด้านเทคนิคของผู้ปกครอง ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบการใช้งาน หรือให้คำแนะนำเพื่อป้องกันภัยได้ (สุวิมล วงศ์สิงห์ทอง และคณะ, 2552: 4)

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า มนุษย์ได้พยายามพัฒนาทางด้านวัตถุมากขึ้น ทำให้ด้านวัตถุมีความก้าวหน้าขึ้นมาในด้านเทคโนโลยีและได้นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเหล่านั้นมาพัฒนาอุปกรณ์เครื่องใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกเพื่อนำมาตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทำให้มนุษย์หันไปให้ความสนใจกับเรื่องความสะดวกสบายในด้านร่างกายและดิ้นรนทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นได้มาด้วยวิธีใดก็ตาม คนส่วนมากในยุคนี้จึงไม่ให้ความสำคัญกับความถูกต้องตามหลักกฎหมายระเบียบของสังคมและความถูกต้องทางศีลธรรมเท่าที่ควร จะเห็นได้จากข่าวสารทางสื่อต่างๆ

สรุป

จะเห็นได้ว่า พุทธจริยธรรม กล่าวคือหลักธรรมที่ควรประพฤติในพระพุทธศาสนาเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้ยึดถือปฏิบัติต่อกันได้อย่างถูกต้อง ในทศ 6 ได้อธิบายและความสำคัญกับบุคคลประเภทต่างๆ อยู่รอบตัวเรา เปรียบเสมือนทศทั้ง 6 สังคมไทยยุคดิจิทัล กล่าวคือสังคมที่มีความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ หรือขาดการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง จึงเกิดปัญหาต่างๆ เช่น การหย่าร้าง การเด็กถูกล่อลวง เป็นต้น แม้ว่าครอบครัวจะเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดในสังคม ที่มีส่วนในการปลูกฝัง ค่านิยม ถ่ายทอดวัฒนธรรม และแนวคิดต่างๆ แต่จริงแล้วตามหลักพระพุทธศาสนาได้อธิบายคำสอนเรื่องทศ 6 ที่พึงปฏิบัติต่อกัน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรัตถิมทศ ได้แก่ บิดาและมารดา ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิด และให้ความอุปการะเรตั้งแต่แรกเกิด บุตรและธิดาจึงควรให้ท่านอยู่ในทิศเบื้องหน้า ปฏิบัติต่อท่านด้วยการเลี้ยงดูแล ช่วยการงาน ประพฤติตนเป็นทายาทที่เหมาะสม เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ และปจฉิมทศ ได้แก่ สามเณรและภรรยา ผู้มีบทบาทในการสนับสนุน เกื้อกูลและให้กำลังใจแก่กัน หากมีบุตรและธิดาเป็นกำลังเสริมให้กัน สามเณรยกย่องภรรยา ไม่กล่าวดูหมิ่น และนอกใจ ส่วนภรรยามีควรนอกใจ ดูแลการงานในบ้านให้เรียบร้อย และช่วยรักษาทรัพย์สมบัติ

การที่มนุษย์ในสังคมยุคดิจิทัลให้ความสำคัญกับสิ่งอำนวยความสะดวกมากเกินไป จนเป็นสิ่งที่ต้องมีให้ได้ ถ้าไม่มีถือว่าเป็นคนไม่มีความสามารถ เป็นสิ่งที่น่าอับอาย จึงทำให้เกิดเป็นปมด้อยของคนในยุคดิจิทัล ฉะนั้น การได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ว่าจะทางที่ถูกต้องหรือในทางที่ผิดจึงไม่ใช่เรื่องสำคัญ ของเพียงให้ได้มา ทำให้

จิตใจของมนุษย์ยุคนี้ห่างเหินจากศีลธรรม มารดาบิดากับบุตรก็ห่างเหินกันไป หลากๆ ครอบครัวต้องจ้างคนมาเลี้ยงบุตรของตน หลากครอบครัว เอาไปฝากคนอื่นเลี้ยง หลากๆ ครอบครัวต้องทิ้งให้ลูกตนเองอยู่บ้านนอกกับตา ยาย หรือ ปู่ ย่า ส่วนตนเองต้องไปทำงานตามเมืองใหญ่ๆ จนบางครั้งกลับมาบ้านลูกกลับไม่รู้จักมารดาบิดาของตนจริงๆ กับเข้าใจว่าปู่ ย่า หรือ ตา ยาย นั้นเป็นมารดาบิดาจริงๆ ของตน ในส่วนสามีภรรยาเมื่อไปทำงานด้วยจุดหมายคือ เพื่อเงิน เพื่อรถ เพื่อบ้าน เพื่อสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อชีวิตที่ดี เมื่อจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งเหล่านี้ บางคนถึงกับไม่สนใจศีลธรรมขอให้ได้มาไม่ว่าโดยวิธีใดก็ได้ไม่ได้สนใจ สามีภรรยาบางครั้งถึงกับทำผิดจริยธรรมของสามีภรรยา ไม่ซื่อสัตย์ นอกใจสามีภรรยาของตนเพื่อแสวงหาซึ่งความสุขสบายทางกาย

จากที่กล่าวมานี้ จริยธรรมครอบครัวในยุคดิจิทัลนี้กลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญน้อยกว่าความสุขสบายทางกาย มารดาบิดาก็เน้นเลี้ยงบุตรด้วยเงินด้วยเครื่องอำนวยความสะดวกมากกว่าความอบอุ่นทางใจ สามีภรรยาที่ให้ความสำคัญทางวัตถุมากกว่าทางจิตใจ สุดท้ายก็เกิดการนอกใจและหย่าร้าง เกิดปัญหาในครอบครัวตามมาอีกมากมาย จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องควรมีแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อความสุขของสังคม วิธีการแก้ไขควรเน้นที่การพัฒนาด้านจิตใจให้มากขึ้น โดยใช้หลักพุทธจริยธรรมเข้ามาพัฒนาจิตใจของประชาชนในสังคมให้มากขึ้น เมื่อการพัฒนาด้านวัตถุกับด้านจิตใจเกิดความสมดุลมากขึ้น ดังนั้นสังคมไทยยุคดิจิทัลควรนำหลักพุทธจริยธรรมมาเป็นแนวทางการสร้างครอบครัวที่อบอุ่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). **แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ. (2562). “สังคมวิทยาจิตวิทยา : แนวคิดและการนำไปใช้”, **วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี**, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน): 65.
- พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ จันทาโม (ประมวน พานิช), ชัยรัตน์ ทองสุข, ศิริธราภรณ์ สังสหาดี, สุวิน ทองปั้น และจรัส ลีกา. (2562). “พุทธจริยศาสตร์เพื่อความสุขในสังคม”, **วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณแก่น**, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2556). **คำวัด : พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ: เลี่ยงเชียง.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- พระนรินทร์ สีสเตโช, ผศ.ดร.จรัส ลีกา, พระสมบัติ ฐิตญาโณ, สัญญา ศราตรา. (2561). “หน้าที่ของมารดาบิดาในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท”, **วารสารวิชาการธรรมทรศน์**, ปีที่ 18 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม) ฉบับพิเศษ.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2546, 31 ตุลาคม). สนามบินสุวรรณภูมิ สะท้อนความเป็นมา 3 พันปี ของ “สยามประเทศ ไทย” ในสุวรรณภูมิ. **มติชนสุดสัปดาห์**, 24(1211), 72.
- แสงเดือน ผ่องพฒ. (2556). **สื่อสังคมออนไลน์ : แนวทางการนำมาประยุกต์ใช้**. [online], แหล่งที่มา: http://digitalasia.co.th/wpcontent/uploads/2016/12/66_85991_0_004.pdf. [15 กรกฎาคม 2565]
- โสวิทย์ บำรุงศักดิ์. (2563). **พุทธจริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ร้อยเอ็ด: เอ็มมี ก๊อปปี เซนเตอร์ (Emmy Copy Center).
- _____. (2556). **จริยศาสตร์**, ขอนแก่น: เอ็มมี ก๊อปปี เซนเตอร์ (Emmy Copy Center).
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2554). **รายงานสถานการณ์ครอบครัว**. [online], แหล่งที่มา: <http://www.womenfamily.go.th> [15 มิถุนายน 2565]
- สุวิมล วงศ์สิงห์ทอง และคณะ. (2552). **วิกฤตสังคมไทย : แนวทางป้องกันภัยเยาวชนจากการใช้อินเทอร์เน็ตใน ที่พักอาศัย**. **วารสารร่มพญักษ์**, ปีที่ 27 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์-พฤษภาคม).
- อารยา สิงห์สวัสดิ์. (2552). **เด็กติดเกมภัยร้ายโลกไซเบอร์**. [online], แหล่งที่มา: <http://www.thaihealth.or.th> [15 มิถุนายน 2565]
- อภิญวัฒน์ โพธิ์सान. (2551). **พุทธศาสนแนวปฏิบัติเพื่อชีวิต**. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

